

IONEL TEODOREANU

LA MEDELENI

VOL. I

**Ediție îngrijită
și tabel cronologic
de Valeria FILIMON**

AGORA

PARTEA ÎNTÂI

I

POTEMKIN ȘI KAMI-MURA

Doi țărani salutară cu o arhaică solemnitate pe viitorul stăpân al moșiei. Mișcarea vastelor pălării învălui pe Dănuț cu epicul vânt al gloriei. Se opri în mijlocul șoselei ca un gladiator aclamat în arenă cu călcâiul pe trupul biruitului, având drept scut zmeul, drept lance sfoara al cărei fuior îl strângea în pumnul răpezit îndărăt.

– D-apoi nu te doboară, boierule, namila asta? întrebă unul din țărani.

– Pe mine?!

Dănuț tocmai isprăvisese clasele primare. Era licean în vacanță.

– Mai bine hai de i-om da boierului o mână de-ajutor să-l suie, se amestecă în vorbă celălalt țăran, apropiindu-se de zmeu.

– Da mare-i! se minună el. Cât o fereastră boierească!

Dănuț se simți mândru că zmeul e al lui și umilit că e mai mare decât el. Instinctiv – cum ocolește o femeie mărunță vecinătatea celor înalte – se îndepărtă grav, măsurând șoseaua cu pasul. Zmeul rămase arestat între cei doi țărani.

– Oprește, boierule, că nu bate vântul dintr-acolo; întoarce-te-napoi, porunci sfătos unul dintre ei.

Dănuț se codi o clipă, cercetă zările, se încruntă cu demnitate, ca frământat de socoteli adânci, de răspunderi... și se supuse. În goana mare trecu pe lângă zmeul atent, și fugi, și fugi depănând sfoara între degete. În urma lui mosorul se zbătea ca un guzgan epileptic.

– Dați-i drumul! răcni el de departe, smucind sfoara din răsputeri.

Zmeul căzu în cap, Dănuț pe spate.

Între timp, unul câte unul, apoi pâlcuri-pâlcuri, copilașii satului îngrădiră, desculți și naivi, evenimentul de pe șosea.

– Lasă, boierule, că ți-l muștraluiesc eu, îl liniști unul din țărani, ștergându-i straiele de colb cu bătaii delicate, ca pe un patrafir.

– Vezi! Vezi! Dacă nu i-ați întins coada, suspină întretăiat Dănuț, abia stăpânindu-și lacrimile.

– Ia să vezi, boierule, numai să-l iei cu binișoru, ș-ăl vezi că pornește! Așa-i și calu năvăș!... Ia te uită mata!... Ș-ăl tragi... ș-ăl încerci, ș-ăl mai lași slobod... și iar tragi hățu... Ian auzi!

Melodică mînie de violoncelle, zbîrnăitoarea vîjăia în salturile, tresăltările și înconvoierile-ncordate ale zmeului însuflețit de viața vînturilor străvezii. Cozile se alintau feminin în larg, dezmiardând puterea vînturilor.

- Hooo-pa!...

Dănuț întinse brațele pe jumătate, într-ajutor Celui de Sus, c-un gol în piept și, înfiorat, își feri capul. Cu o pornire de balet, fetițele se mlădiară lin; băieții se-ncordară, gata să se avînte.

Ca un delfin pe valul mării zmeul se dăduse peste cap... și mărîind se înțepenisă iar la loc, piept în piept cu-ntreg văzduhul... În urmă ondulară cozile, păstrându-și grația de stele căzătoare.

- Hăi-hăi! chiuiră copiii.

Dănuț clipi, zâmbind. Sfoara curgea repede spre cer. Zmeul se înălță deasupra satului, mai sus decât dealurile, decât soarele, decât rîndunelele. Copiii îl căutau cu mîna streășină la ochi, cu degetul celeilalte întins.

- Uite-l, măi! izbucni un băiețel.

- Taci, măi! se răsti la el altul.

- Ci, măi? Ci?

- Sss! se-ncruntară ceilalți.

În tăcerea din nou limpezită, cerul torcea înăbușit.

Dănuț pipăi sfoara ca pe tăișul unei săbii, cu vârful vârfului degetelor.

- Apucă zdravăn, boierule, că țin și eu...

Dănuț se înghesui în țaran, apucă sfoara și, pătruns de adîncimea bulboanei de sus, își trase o mîna de pe sfoară. Dibuinț cu ea îndărăt, apucă brațul omului. Mîna de pe braț strîngea din răspuțeri; cea de pe sfoară, ușurel.

- Ține bine, boierule, nu-ți fie frică!... Pune amîndouă mînilor, voinicește!

Cu o pornire dușmănoasă, Dănuț se opinti și trase, încrețindu-și fața. Cerul nu se desfundă... În mînilor lui, atletică, sfoara vibra, umplîndu-i mușchii de bărbăție... Ochii îi străluciră îmbătați.

- De-acum poți pleca.

- Rămâi sănătos, boierule! glumi cu seriozitate țaranul, prefăcîndu-se că pleacă. Sfoara-i izbucni din mîna.

- Stai! Stai! Nu mă lăsa! Scapă-mă! țipă Dănuț, îmbrîncit, târât, răscolit de panica unui înec în văzduh.

- Iaca aici-s! Din urmă răsună un trap jucăuș...

- Vă poștește conia de grabă la curte.

- De ce? se răsti Dănuț către omul de pe bihuncă.

- Mergem la gară, boierule, că-i vremea! răspunse omul, abia stăpînind calul.

- Feriți, măai! chiuiră copiii, zbughind din calea calului speriat.

Colbul se luă la trîntă cu șoseaua... Hora copiilor încercui îndeaproape pe Dănuț.

- Ce ne facem? întrebă el mîhnit, cu toată nădejdea în țaran... Îl dăm jos?

- Mai lasă-l bădie!... Nu-l da jos, boierule! se rugară în cor copiii, când la țaran, când la Dănuț.

- Eu zic să-l ducem în ogradă și să-l legăm.

- Sigur! Sigur! jubilă Dănuț, mai-mai să sară de gâtul mântuitorului.

În frunte cu Dănuț, alaiul mărunților călăuzi până la poarta ogrăzii pasul înalt al zmeului... Ograda se umplu de zarvă: câinii hămăiau, slugile răsăreau din toate părțile.

- Hai, Dănuț, hai că vine trenul, îl îndemnă din trăsură, gata de plecare, doamna Deleanu, cu mâinile pe urechi.

- Stai, mamă, nu vezi că am treabă! răspunse Dănuț, trăgând de sfoara zmeului priponit, ca spre încercare.

- Gata, boierule! De-acuma nu mai scapă, că doar îl ține un stejar!

- Ai isprăvit, Dănuț?

- Bine, da' cine-l păzește? se îngrijoră el.

- Noi! Noi! protestă poarta înflorită cu copii.

- Ba eu! hotărî apăsând un băiețuș mai răsărit, îngroșându-și glasul.

Înfruntând dulăii, intră în ogradă și se înfipse lângă stejarul încolăcit de sfoara zmeului.

- Cum îți zice ție? îl cercetă bănuitor Dănuț.

- A Marandei, să trăiți, răsună marțial răspunsul.

- Și mai cum, băiețele? întrebă cu blândeță doamna Deleanu, scoborând pe scara trăsorii.

- Gheorghită, sărut mâna!

- Și nu ți-i teamă c-or să te mănânce câinii?

- Ehe!...

- Măi Gheorghită, să nu te miști de-aici! porunci Dănuț.

- *Ecoutes, mon petit, il faut lui parler gentiment, pas de cette manière; tiens, donnes-lui des bonbons.*¹

- Na... poftim, retușă Dănuț subț privirea doamnei Deleanu.

Și, brusc, îi întinse cutiuța cu bomboane violete, oferindu-i orășenește. Gheorghită șovăi, dar îndemnul cucoanei îl hotărî. Înșfăcă repede cutiuța. Dănuț rămase cu capacul, indignat și nedumerit. Doamna Deleanu începu să râdă.

- Lasă, Dănuț, dă-i și capacul... Poftim și dumitale pentr-un rachiu, și-ți mulțumesc.

- Să trăiască boierul și să crească mare! se ploconi țaranul.

Trăsura porni.

Urcându-se în genunchi pe pernă, cu bărbia sprijinită de poclit, Dănuț privi îndelung, cu melancolică invidie, pe din ce în ce micșoratul Gheorghită. La fel priveau copiii, cățărați de-a lungul porții, pe străjerul stejarului cu zmeul.

¹ Ascultă, micuțul meu, trebuie să-i vorbești frumos, nu așa; ține, dă-i bomboane (fr.).

IONEL TEODOREANU

LA MEDELENI

II

II DRUMURI

*Lui Lily, întâiul meu volum
pe care-l socot vrednic
de a-i fi închinat*

PARTEA ÎNTÂI

I

SFÂRȘITUL UNUI AN ȘCOLAR

Deși plină de școlari, vasta clădire a Liceului Lazăr din București amuțise. Din ea nu s-auzeau decât zvonurile de-afară: geamătul lung al tramvaielor; voci-ferările ritmice ale oltenilor cu zarzavaturi, fructe și cărbuni; și în răstimpuri, prin flacăra albă a verii, corul crud și anarhic al vrăbiilor din Cișmigiu.

Mai bine de cinci sute de peniți porniseră cruciada ultimelor teze ale anului, alungate de aceeași teroare – corigența sau repetenția – călăuzite de același fanatism: cucerirea vacanței fără de griji.

În toate clasele, mirosul acid al cernelii stăpânea – mai presus de celelalte – ca prezența unui destin. De pe catedre, dominând șirurile spinărilor aplecate, zeii didactici – îndeobște sluți, nerași, cu ochelari călări pe triste nasuri – aveau expresia enigmatică a zeilor autentici.

Fițuicile circulau pe sub pupitre, se tupilau sub sugătorile imprimate cu tabla înmulțirii, pândeau sub filele caietelor liniate și emoționate – agere și clandestine ca șopârlele – răsărind dintr-o manșetă cu inscripții microscopice, din crăpăturile atavice ale băncilor sau din alte tainițe intime. Când și când, ușa vreunei clase se deschidea cu o încetineală leșinată și se închidea patetic, izgonind pe coridor un mic Oedip în uniformă, prins cu fițuica în caiet, cu cartea pe genunchi sau aplecat famelic pe caietul vecinului. Și corul antic al tăcerii murmură-n urechile urechite în prezent și viitor: „Repetent... repetent... repetent...”

Alteori, o ușă izbucnea în lături și se-nchidea pocnind ca un aplauz formidabil, făcând loc școlarului palid de emoție, care cu gestul scenic al *Damei cu camelii*, ținea pe față batista copios carminată cu sângele unei sticlute de cerneală roșie...

Clasa VII-a modernă analiza poezia *Melancolie* – „*Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă, prin care trece albă regina nopții moartă*” – cu o viteză păgubitoare în primul rând ortografiei, călcată la toate virajurile gramaticale, ca o vulgară găină sau găscă pe șosea.

Tinerii comentatori ai melancoliei eminesciene se desfătau ca la lectura unor stihuri de Topârceanu, rezervându-și masca melancoliei pentru tezele științifice, îndeosebi pentru cea de la matematici.

Profesorul de literatură se uita pe fereastră fredonând mintal o arie din *Văduva veselă*. Purta o lavalieră la fel cu a lui Maximilian din *Fire de artist*, și

avea numai douăzeci și șase de ani. Pe bulevard treceau cu pași dănțuitori fete cu bluze de vară... și pe caiete „regina nopții moartă”.

„Dan Deleanu,
cl. VII-a m.”

Iscălitura din josul paginei scrisă în cursive torențiale, era abia schițată, ca pe recipisa unei telegrame urgente.

Dănuț se uită la ceasul-brățară, descoperindu-l cu o bruscă mișcare a brațului: unghiul drept al minutarelor arăta trei jumătate. Se aplecă la urechea camaradului de bancă.

– Mircea...

– ...? clipiră ochii bruni, smulgându-se din decorul nocturn al *Melancoliei* cu un reflex de lună și o iluminare parcă.

– ...eu plec. Ia-mi tu geanta. Ne întâlnim acasă.

– Nu m-aștepti? se alarmă Mircea, întorcând condeiul.

– Nu pot. Nu mai pot. Vreau să știu tot. Să se sfârșească odată.

– Cum? Te duci *acolo*?

– Da.

– Și scrisoarea?

– Rupe-o.

– ...? Asta nu! Eu o duc.

– Am spus nu.

– Dan!

– Nu te-amesteca.

– Dan, te-ai jurat! se încruntă Mircea cu ochi serioși și o subită roșeață în obraji.

– Am să-mi calc jurământul... Nu te uita așa!... Tu... „n-ai iubit”, continuă în gând Dănuț, intimidat și exasperat de disprețul ironic al camaradului său.

– Pentru o astfel de *femeie*?

– Mircea!

– Sss! sușuiră glasuri indignate.

Izbind pupitrul și aruncând o privire de sfidare întregii clase, Dănuț se ridică din bancă, spătos, zvelt și ondulat în ușoara uniformă de camgar. Înaintă spre catedră, febril, urmărit de priviri nedumerite: Dănuț era printre premianții clasei. Și e o axiomă pentru orice elev bun că o oră e cu totul neîndestulătoare pentru întocmirea unei teze destinate notelor majore, mai ales la română unde „scrii tot ce-ți trece prin cap”.

– Ai și isprăvit, Deleanu? întrebă profesorul, ritmându-și întrebarea și gestul – din distracție – pe aria de operetă fredonată până atunci.

– Da, domnule profesor.

Aruncă spre ușă o privire semnificativă.

IONEL TEODOREANU

LA MEDELENI
III

III ÎNTRE VÂNTURI

*Îți închin, Lili,
cele trei volume ale Medelenilor,
scrise în umbra și lumina ta.*

PARTEA ÎNTÂI

Ardeau numai luminile utile, depărtate cu precizie unele de altele, aerian izolate, cu spații de noapte marină între licăririle lor fragile. Întuneric prin umbra onctuos spintecată – spuma elicei fumega alb pe vântul lins al apei – fără de trup, tăcut; vaporul nu era decât procesiunea somnambulă a unei constelații grupată geometric, sub tremurul captiv al constelațiilor fixe.

Nu răsună nici un tunet spumos de talaz – salt solitar sfărâmat în larguri – nici pas desculț de val nu s-auzea, împiedicându-se în trena lungă. Tăcere fără cadență de frunză, iarbă, vânt sau undă: tăcerea cosmic destinată în fluida boltire a celor patru zări. Cosite, vastele întinderi abureau seva salină a mării. Amar, amar parfum de toamnă, de parcă zeul apelor adânci strivise-n palme sucul pământean al frunzelor de nuc și, cu o singură mișcare, îl imensificase umed pân' la stele.

Toți pasagerii dormeau în cabinele alb și jilav mirositoare a odaie de baie, cu ferestruicile închise, înfășurați în păaturi groase, căci după suavele nopți mediteraneene, cu dulcea lor privire de un albastru marin sub vălurile de cadână ale lunii, și cu suflarea lor de floare de lămâi, migdal și portocal – aspra noapte a Mării Negre înfricoșă ca ochii de corsar.

De aceea, coverta cabinelor de clasa I era pustie; *chaises-longues*-urile, goale. În curba molatecă a unora, câte o batistă uitată amintea viteazul strănut care alungase în cabină pe călătoreala hotărâtă, în principiu, să aștepte răsăritul lunii.

Două *chaises-longues*-uri numai erau ocupate. Unul adăpostea o umbră, somnul unei umbre; celălalt, o lumină, o iluminare căpșunie cu intermitențe de întuneric: ritmul luminos al pipelor pufăite. Aceasta împrăștiă mirosul franc al *Maryland*-ului. Fumătorul era un fanatic al *Maryland*-ului, tutun a cărui aromă pornea elegiac din adolescența-i depărtată, cu bereta de catifea a pictorilor înclinată pe-o ureche în care viața din Montmartre răsună cu zvon de sărutări, pahare sparte sau ciocnite și argot de midinete.

„*La royne Blanche comme lis
Qui chantait à voix de seraine
Berte au grant pié, Bietris, Alis,
Haremburgis qui tient la Maine,
Et Johanne la bonne Lorraine
Que Englois brûlèrent à Rouan
Où sont-ils, où Vierge souveraine?
Mais où sont les neiges d'antan?*”¹

¹ Regina Blanche, ca un crin / Cântând cu vocea-i fermecată, / Bietris, Alis, Berte cu picior plin, / Haremburgis din Maine de-altădată, / Și Lorena Ioana nenfricată / Ce-au ars-o anglii la Rouan, / Unde-s, stăpână preacurată? / Ci unde-i neaua de mai an? (fr.)

Unde era Parisul de altădată? Alt sunet aveau cafenelele, alt miros. Mone-de yankee și britanice ricanau cinic, ca și răsfrângerea lor în ochii midinetelor de astăzi. Odinioară, moneda franceză aruncată pe zincul *bistro*-ului era răsul boemei calice. Nu mai răsuna. Calicia de după război se numea mizerie, și era.

Fumul pipelor engleze și americane, adevărat *cocktail* tabagic, fierțură de tutun cu miere, santal, smochine și opiu, dulceag ca sarailiile orientale, echivoc, trândav și cu cleioasă ceață, izgonise simplul și bărbătescul fum de *maryland*; ori poate acesta pierise deasupra tranșeelor galice o dată cu o întreagă generație al cărei parfum fusese.

Jazul antropofag, urlat, scuipat, scrâșnit, orăcăit și hârâit de gura cacofonică a negrilor buzați, destrăbălase zâmbetul francez, copil al șansonetei melancolice și malițioase. Vechiul Paris ardea pe rugul valutar, încălzind obrajii congestionați ai celor care arseseră odinioară pe Ioana d'Arc, și ai fraților lor transoceanici.

Alexandru Pallă, moldovean cu străbuni de pe vremea lui vodă Ștefan, nu se mai simțea contimporan cu viața Parisului. Îmbătrânise?

Când nu mai ești contimporanul epocii în care-ți porți declinul vârstei, ci numai al pietrelor amintitoare a epocii apuse, te-ai sihăstrit în trecut, ca înserarea în apa brumărie a unei vechi oglinzi, printre tăceri uscate de mătăsurii.

Alexandru Pallă nu mai trăia viața Parisului, și cum pentru el a trăi însemna a picta, nu mai picta viața Parisului, dar nici viața demodată a amintirilor. Pe pânzele lui de după război, curgeau apele Senei cu cenușuri lung ostenite spre funduri turburi de argint, dar nici o vâslă nu le turbură visarea, nici un catarg, nici un braț de om, și curgerea lor ca și a timpului era parcă solemn împovărată de imensa trenă a propriului trecut; visau cheiurile Senei cu parapete triste și pustii, c-un vuit de vânt parcă amuțit prin golul lor și un vârtej de frunze moarte, dus; câte un pod trecea de la un mal la altul cu pașii tăcerii prin rugina lui; se năruia un zid de casă veche cu varul măcinat ca fața de os a leproșilor.

Domina albul în toate pânzele, dar un alb a cărui fragedă lumină se stinsese, un alb colbăit ca surul fior al ațelor de paianjeni în casele părăsite.

Într-un singur peisaj, tot un parapet pe cheiul Senei, viața lăsase un semn. Sena curgea cu gestul halucinat al brațelor de oarbă bătrână, călăuzind trupul prin locurile tinereții. Pe parapet atârna o păreche de mânuși mici de femeie, albe. Se înecase femeia care le purtase? Poate că le uitase acolo după ce strânsese în mâinile goale mâinile iubitului ei. Plecase poate fericită, cu dragostea alături. Dar ani trecuseră de atunci, desigur. Mănușile erau veștede. Parfumul delicat al mânilor care le purtase pierise. Melancolia dezumflată a albului lor mort pecet-luia gestul ostenit al anilor.

Toate tablourile puteau fi intitulate: Tăceri. Tăceri ca în unele case ale epilogului romanelor lui Turghenief. Întipărirea elegiacă a timpului pe decoruri ale tinereții. Prin zgomotul barbar al epocii, „tăcerile” lui Alexandru Pallă erau un anacronism.